

Háló

Jucus, Kollár Zsiga felesége odatolja a cukortartót férje elé. Az tesz egy kockát a reggeli feketéjébe. Ennyit szokott. Most tesz még egyet. Ez azt jelenti: ideges. És tesz egy harmadikat is. Mert nagyon ideges. És most még citrompótlót(!) is tesz a kávéjába.

– Mi bajod, Zsiga? – kérdi az asszony. Bizonytalanul. Nem jó mindenről tudni. A kérdezőnek is rossz napja származhat belőle.

– Félek.

– Revízió?

– Mi? Ja, lesz az is.

Ez az a pont, ahol feltétlen abba kéne hagynia Jucusnak a kérdezősködést, de ide érve már képtelen rá.

– El fognak vinni. Érzem. Megyek a tajgába erdőt irtani. Vagy a sarkvidékre rezet bányászni. Mínusz hatvan fokban.

– Mondott valaki valamit?

– Éppen az, hogy semmit. Ha bárhová lépek be, elhallgatnak.

Jucus is elhallgat. Rágja a kiskanalat.

– A tavaly októberi dolgok?

– Nyilván.

– Annak már egy éve!

– Tíz hónapja. De mit számít! Most értek el hozzám. Eddig a főfelelősöket likvidálták. Engem nem végeznek ki, csak elvisznek Szibériába.

– Azt mondták, ha rendben lemegy május elsején a nagy cirkusz, jön a megbocsátás.

– Egyeseknek megbocsátottak. Nekem nem.

– Pedig a pártba is átjelentkeztél.

– Lehet, hogy éppen ezért nem. Azt feltételezik, belülről akarok bomlasztani. Jaj, csak ne hallgattam volna rád!

– Hát tán én vagyok a hibás!!! – kiált Jucus, és nagyot csap az asztalra, mert igazi feleségként sokkal inkább zokon veszi a részére szóló szemrehányást, mint azt, hogy férje esetleg éhen hal vagy megfagy egy lágerben.

– Te akartad, hogy lépjek be a tanács forradalmi bizottságába!

– Mert a kormányt támogatták. Azt hittem, abból csak nem lesz baj!

– Pont abból lett!

– Ki tudta, hogy Nagy Imrét kitűrjék? És ha a kisgazdákhöz mész? Vagy a lövöldözőkhöz? Most jobb lenne?

– Nem, dehog. Nem tudom. Bocsáss meg. A legjobb lenne, ha Nagy Imrékhez vinnének, Romániába. A románok tán szólnak az érdekünkben.

– Mi jót kaptunk mi a románoktól?

- Igaz.
- Nem temetni kéne magadat, hanem segítséget kérni valakitől. Ott van az új tanácselnök, azt mondtad, rendes veled.
- Az. Viszont állandóan reszeli a körmét. Emlékszel Sipos Jóskára?
- Aki meglépett Kanadába?
- Igen. Nekünk is azt kellett volna. Na, őt '52-ben úgy megdolgozta az ÁVH, hogy az egyik veséjét ki kellett szedni. Jóska azt mondta, a legkegyetlenebb az volt, amelyik két ütés között reszelte a körmét.
- A te főnököd egy kis cingár alak.
- De ütni attól még tud! Pláne, ha boxer van a kezén.
- Akkor beszélj Winterman Bandival. Az maradt a vegyipari szakszervezet megyei...
- Nem maradt. Áttették a vendéglátóipari szakszervezetbe.
- Még jobb. Azok traktálják a fejeseket. Winterman mindenkit ismer. Vagy meg tud kérni valakit az érdekedben, vagy legalább tanácsot ad, mit csinálj.
- Mondasz valamit. Még ma...
- Ekkor olyan éles hang hasít a levegőbe, hogy Kollár Zsiga befogja a fülét. Valójában nem is éles az a hang (Zsiga az elektromos csengő ütőkéjére sebtapaszt ragasztott, hogy a harangot csak tompán üsse), de mióta beleette magát elméjébe az elhurcolás képe, az '53-as év nagy csengőfrásza visszatért.
- Kinyitod? - kérdi az asszonytól.
- Ééén? Gyengeséget árulsz el, ha nem te fogadod.

Zsiga kinéz a kukucskálólyukon. Széles karimájú fekete kalapot lát. Óvatosan tárná ki az ajtót, de az érkező nekidől, így szinte bezuhannak. Mire a házigazda magához tér, az érkező visszateszi a kalapját, mely alatt Winterman Bandi feje található.

- Nálatok volt? - kérdi Winterman, és az ingenyagnál megragadva magához húzza Zsigát.
- Bandi, mi van veled?
- Volt?
- Kicsoda?
- A rádiódíj-beszedő.
- A postásnál fizetjük.
- Az csak álca.
- Volt itt a postás. Befizettük a havi rádió...
- Megfigyelni jött. Új ember. Az ÁVH-tól.
- Nem új ember. Tíz éve ő jár hozzánk.
- Winterman elgondolkodik. És figyelni Zsiga arcát.
- Nem hazudsz?
- Nem.
- Az én rádiódíj-beszedőm viszont új. Még sosem láttam.

- A régi postásod milyen idős?
- Már öreg.
- Nyugdíjba ment. És van egy új.
- Gondolod?

Winterman észreveszi Jucust. Int neki, hogy psszt. Behívja őket a nagyszobába, mintha a saját lakásában lenne, és leülteti őket a kanapéra. Óvatosan bezárja a szobaajtót, aztán ő is helyet foglal.

- Egy hónapja kezdődött Zsigám, már egy hónapja. Azóta egy percet sem aludtam.

- Mi kez...

- A Szarvas utcai pékségben. Vagy húszan álltunk sorba kenyérért. Egy férfi viszont nem jött be. Az utcáról figyelt engem.

- Honnan tudod, hogy téged figyelt? A kirakatüvegen át nem hiszem, hogy tisztán lehetett látni.

- Ki mászt figyelt volna?

- Például a feleséget. Voltak melletted asszonyok a sorban?

- Voltak.

- Na, látod!

- Miért lenne egy ügynöknek felesége? Aztán a pincérek! Már egy sört sem tudok meginni, mert ha rendelék, a pincér mindig odaság valamit a csaposnak.

- Megmondja neki, hogy egy pohárral vagy egy korsóval csapoljon.

- Azt súgja neki, hogy tegyen valamit a sörbe.

- Mit tenne?

- Mérget. Vagy még inkább pentothalt. Igazságszérumot. Amitől az ember, főleg, ha ivott előtte, kifecseg mindent. Az ÁVH az FBI-tól szerzi be.

- Nincs már ÁVH.

- Most van csak igazán! Illegalitásba vonult. De erősebb, mint valaha.

- Miért akarna neked ártani az ÁVH?

- Tudják, hogy sokat tudok!

- És tényleg?

- Nem tudom. Nem tudom, mi az, ami zavarja őket, hogy tudom.

- Voltál már orvosnál?

- Minden orvos ÁVH-s. Csak te segíthetsz. Ausztriába kell szöknöm. Adjál nekem valamelyik határ menti városba kiküldetést! Vagy útiparancsot. Vagy hogy hívják azt...

- Én ilyet nem adhatok.

- Meg teherautó is kell.

- Nem megy.

- Dehogynem! A téeszcséknek te parancsolsz. És azok szállítanak árut mindenhová az országban.

- A szövetkezetek szétestek. Most szervezzük őket újjá.

Winterman hátradől. Úgy méri Kollár Zsigát. Felülről néz rá, pedig alacsonyabb tőle.

- Te is ÁVH-s vagy!
- Dehogyan vagyok! Ne bosszants már!
- Bort vagy pálinkát iszunk?
- Mi? Hogy? Egy kis vinkóm éppen van.

Tíz órára sikerül Kollár Zsigának kitudszkolnia Wintermant a lakásából. Leülteti az Aranyszarvas étterem elé, hogy ott várjon rá, ő pedig rohan a tanácsházára. Bár indok van a késésre. Kezdheti a Kossuth vagy a Ságvári Téeszben a napot. Csak persze az ottaniak is jelentenek. Valakinek biztosan.

Bözsike, Zsiga titkárnője, nem áll föl, mikor főnöke belép. Az írógép fölé hajol, de nem gépel. Eszik valamit. Vagy szöszmötöl. Vagy szípopog.

Zsiga leülne az íróasztala mögé. Nem tud. Mert már foglalt. Egy bőrsapkás, bőrkabátos, bőrszíjas, bakancsos alak foglalta el. Aki elég ijesztő ahhoz, hogy előle az ember akár az ablakon kiugorva is meneküljön. De van rajta valami, ami sokkal inkább furcsa, mint ijesztő. Kollár Zsiga nézi és nézi. És végre rájön: az arca a furcsa. Teljesen olyan, mint a tanácstítkáré. Ő a tanácstítkár. Tóth József.

- Mit akarsz Jóska?

- Beszélni veled. Már egy ideje várlak. Késtél.

- Ki kellett mennem a...

- Kéne egy malacka. Egy... disznócska. Szőröstül-bőröstül. November hetedikén csapunk egy tort. Lesz cigánybanda is.

- Nem hozzám kellett volna fordulnod – feleli halkán Zsiga. Legalább százszor elmondta már ezt. Mert itt azt hiszik, ő csak csettint egyet, s már jönnek is a téeszektől a disznók, kopasztott libák, kolbászok, császárszalonnák. Persze elvileg jöhetnek. És jönnek is. Ha cserébe Zsiga, a mezőgazdasági osztály vezetője, elnéz valamit egy szövetkezetnek. Ám ha sok mindent elnéz, akkor már nem ő dirigál a szövetkezeteknek, hanem azok neki.

- Egy hízó elég lesz.

- Nem tudok szerezni! Menj ki a Ságvárba, beszélj Kozák Ferkóval. Ha ő tud adni... – makacsolja meg magát Zsiga.

- Tehát nem adsz? Kár. Igazán kár – mondja a tanácstítkár, és az van a szemében: „Ennek még megiszod a levét!”

Bözsikétől kávét kér Zsiga. Pedig elég ideges így is, de valamit kell csinálnia. Kavargatja az italt. Betyár jut az eszébe. A kuvasz. Annak olyan jó volt simogatni a fejét. Amikor az apja részegen ordibált otthon, vele menekült ki a szétrúskertbe.

Bözsike elveszi Zsiga kezéből az üres csészét, és közben megcsiklandozza a csípőjét.

Ha az ördög vallatná, akkor se tudná Zsiga megmondani, miért folytat viszonyt ezzel a nővel. Mert ez a szokás? Mert egy szeretővel lehet dicsekedni a haveroknak? Zsiga nem ilyen fajta. Ráadásul Bözsike nem olyan szépség, hogy fel lehetne rá vágni. Pont olyan, mint Jucus: duzzadt arcú, kövérkés, rövid lábú. Igaz, a szemében van asszonyi puhaság (ha éppen nincs harapós kedve), a kezei pedig ügyesek. Szóval tulajdonképpen kellemes vele lenni, de semmi olyat nem nyújt, amit otthon ne kapna meg. A munkájához ráadásul nem ért. Az ügymenetben csak mint akadály van jelen. És rossz kávéfőző. „Megvan miért! Kiönthetem neki a szívem. Gyónhatok neki. Annak gyónok, akivel vétkezem.”

– Bözsike, semmi haszna belőlem a családomnak. Csak a bajt hozom rájuk.

– Azért nem csak a bajt, Kollár elvtárs. A fizetését is! Katica nem tanulhatna Pesten, ha...

– El fognak vinni. Az a kérdés, egy itthoni munkatáborba vagy Szibériába. Nem bocsátják meg, hogy tagja voltam a forradalmi bizottságnak.

– A főépítést sem bántják. Pedig ő volt az elnöke.

– Egyetlen napig. Aztán illegalitásba vonult.

– Naményba ment a szeretőjéhez.

– Ezt most illegalitásnak lehet nevezni.

– És Erdei? Ő volt a harmadik tag, és nem hogy lecsukták volna, feljebb került, a megyéhez.

– Erdei szerencsés volt. Mikor jöttek a szovjetek, ő benne volt a csapatban, aki tárgyalta velük. Tolmácsként, mert Erdei eredetileg orosz szakos tanár, de mindegy, ott maradt a szovjetekkel, amit most gyors politikai állásfoglalásnak lehet minősíteni. Én bezzeg a szovjetek hírére hazafutottam, és ki sem dugtam az orrom egy hétig. Ami politikai megbízhatatlanságot jelez. Vagy egyenesen a forradalom... izé... ellenforradalom iránti szimpátiát. De legálabbis gyávaságot. És igaz. Tényleg gyáva voltam.

– Majdnem mindenki lapított akkor.

– De más, ha egy utcaseprő lapít, ő megteheti, és más, ha az államhatalom egyik képviselője, neki mindig fel kell vállalnia a... az államot, a rendszert, a...

– Én azt látom, hogy nyugalom van. Zajlik az élet. A forradalom, izé... ellenforradalom alatt minden bedöglött. A boltok üresek voltak, a várost meg elborította a szemét. A járdákon patkányok futkároztak keresztül-kasul. Ha még egy hétig tart a forradalom... izé... ellenforradalom, megjelent volna a kolera.

– Most is sok még a patkány. Tegnap láttam egyet a biciklitárolóban, akkora volt, mint egy nyúl.

– Magáról rég elfeledkeztek ott – és Bözsike felfelé mutat.

– Vagy csak vártak eddig.

– Ide figyeljen, Kollár elvtárs: menjen be a tanácselnökhöz, és mondja el neki, mi nyomja a szívét. Meg fogja nyugtatni magát.

– Gondoltunk erre Jucussal is, de a tanácselnök decemberben jött, vagyis teljesen az újak embere.

– A régiek az újak. És az jó, hogy a fentiek embere, azért tud segíteni. És mert tiszta. Már a fentiek szemében.

– Hm...

– Tegnap kicsit hallgatóztam...

– Mit hallott Bözsike? – kérdi felcsillanó szemmel Kollár Zsiga. A titkárnő szobájának két másik irodával is közös fala van. A hallgatózást úgy szokták megszervezni, hogy míg a nő az üveg poharat a falhoz, fülét pedig az üveg pohár talpához illeszti, Kollár a folyosón dohányzik, hogy közben figyelhesen nem akar-e valaki benyitni Bözsike szobájába.

– A városüzemeltetési osztályra érkezett egy új munkatárs. Kovács elvtárs alá.

– Igen. Egy úttervező mérnök.

– Na, ez a mérnök bevallotta Kovácsnak, hogy ő a Kállay uradalom volt intézőjének a fia. És ezért annak idején Hortobágyon voltak rizsát ültetni.

– Rizset.

– Vagyis rizset. A mérnök azt mondta, hogy ezt tudja a tanácselnök is, aki azzal nyugtatta, hogy őt csak az érdekli, ki milyen munkát végez.

– Ez jól hangzik. Engem is ez alapján kéne...

– Beszéljen a tanácselnökkel!

Szántó Antal tanácselnök a körmét reszelgetve fogadja Kollár Zsigát. Furcsán áll a reszelő egy kemény férfitenyérben. De hát milyen lehetne Szántó, a cingár, de szívós, tehát őseredeti parasztember tenyere? Aki Horthy alatt kuli volt a naményi téglagyárban, aztán az új világban ugyanott brigádvezető, de aki emellett az erdőgazdaságba járt akácot vágni és pucolni, hogy meglegyen a pénz a szoba-konyhás házacskához.

– Nahát, Kollár elvtárs, épp most akartam magáért küldetni.

– Küldessen nyugodtam, Szántó elvtárs.

– Minek, ha már egyszer itt van?

– Tényleg. Akkor rendelkezék velem.

A tanácselnök egyelőre hallgat. Nézi Kollár Zsigát. Elteszi a fiókba a körmreszelőt. Ezt Zsiga rossz jelnek tartja.

– Nehéz dolog ez, Kollár elvtárs. Nekem magával nincs bajom, de...

Zsiga ádámcsutkája a szívverés ütemére kezd ugrálni.

– Elmehtek, Szántó elvtárs, ha most nem alkalmas...

– El akar menni?

– És majd visszajövök, ha...

– Ide ön többet nem fog bejönni.

– Nem? Hát elvisznek? Hová?

– Nem maradhat itt.

– A tavaly októberi dolgok miatt? Azt gondolják, nekem bármiféle... És már azt is megbántam. Nagyon-nagyon megbántam.

– Amiatt kell? Maga szerint amiatt?

– Nem? Hát akkor? Vagy mégis?

A tanácselnök köröz a feje fölött. Ami egy bizonyos dolgot jelent, de pontos magyarázatot nem ad.

– Hová visznek?

– Nem viszik, magától fog elmenni.

– Hová?

– Bárhová mehet, ahol munkát kínálnak.

– Bárhová?

– De mi azt szeretnénk, ha a konzervgyárba menne. Óriási a hiány segéd-munkásból. A szalagnál állók folyton túlóráznak.

Kollár Zsiga bólint. Most még nem tudja végiggondolni a dolgokat. Most még a megkönnyebbülés van benne.

– Minden jót az új munkahelyéhez, Kollár elvtárs! A személyzeti osztályon elintézik, amit ilyenkor kell.

– Köszönöm.

Amikor a bukott osztályvezető megragadja a kilincset, a tanácselnök utánakiaált:

– A legfontosabbat majdnem elfelejtettem: a párttagsága megmarad.

– Ez nem tragédia – értékelt Jucus, miután Zsiga otthon előadta a fejleményeket. Amit persze úgy ért: „*Számomra* nem tragédia.” És tényleg nem érzi annak, mivel a háború utáni rendszer a folyton hangoztatott munkásuralom bizonyítékaként a gyári dolgozóknak nem ad kevesebbet, mint a hivatalnokoknak. Ráadásul így Zsiga elszakad Bözsitől, attól a hájas kurvától, akire ugyan Jucus nem volt féltékeny, és nem is bánta, hogy férje nem mindig rajta vezette le a gerjedelmét, viszont nem jó, ha a családban az ilyen dolgoknak híre megy.

– Hát igen – bólint szomorúan Kollár Zsiga. – Se deportálás, se börtön, se verés, se kilakoltatás. Csakhogy én már elszoktam a kétkezi munkától. Na, pulyakoromban nemegyszer napszálltáig kapáltam a szőlőt!

– Pár hónapot kibírsz a szalag mellett. Aztán megtesznek brigádvezetőnek. Elvégre érettségid és pártiskolád van. Vagy még jobb, ha pártvonalon kezdesz el mozgolódní. Minden gyűlésre eljársz, felszólalsz. Folyton dicséred az új rendszert, a gyári dolgokat pedig egy kicsit kritizárod.

– Ki lehet ott az alapszervezeti titkár?

– Botosné.

– Az egy vén csataló! Már a kommün alatt is keverte a szart. El is vitték...

– Nemsokára nyugdíjba megy. Te fogod átvenni a helyét. Összebarátkozunk vele, hogy ő ajánljon maga helyett. Nálunk csináltatja a haját. Pinner Panni a fodrásza, de majd én megbeszélem Pannival, hogy valami jó indokkal passzolja át nekem. Legalább pár hónapra.

KMETTY JÁNOS: VÁROSLIGET